

UNCONDITIONAL
BASIC INCOME
EUROPE

Bezwarunkowy dochód podstawowy (BDP) Utopia czy plan?

Dr hab. Ryszard Szarfenberg

Instytut Polityki Społecznej UW

Polska Sieć Dochodu Podstawowego

www.dochodpodstawowy.pl

www.facebook.com/PolskaSiecDP/

Kluczowe cechy czystego modelu BDP

1. **Powszechność** – każdy obywatel i stały mieszkaniec danego państwa (terytorium) jest uprawniony
2. **Bezwarunkowość** – uprawnieni obywatele i mieszkańcy otrzymują go niezależnie od sytuacji dochodowej i majątkowej, bez wymogu pracy
3. **Dochód** – ma postać pieniężną
4. **Podstawowy** – jego wymiar ma wystarczyć na zaspokojenie podstawowych potrzeb na minimalnym poziomie
5. **Regularność** – wypłacany jest periodycznie bez ograniczenia czasowego
6. **Indywidualny charakter** – wypłacany jest każdej osobie niezależnie od tego z kim się wspólnie utrzymuje
7. **Publiczny charakter** – jest prawem obywatelskim, za którego realizację odpowiedzialne jest państwo

Wybrane argumenty za BDP

1. **Odpowiada na kryzys ekonomiczny i polityczny** współczesnego świata spowodowany globalizacją i rewolucją technologiczną
2. **Likwiduje ubóstwo**, gdyż umożliwia zaspokojenie podstawowych potrzeb na poziomie minimalnym, ale wystarczającym
3. **Zapewnia bezpieczeństwo socjalne** – daje poczucie zabezpieczenia minimum również w przyszłości
4. **Poprawia sytuację pracowników** – zwiększa siłę przetargową w negocjacjach z zatrudniającymi
5. **Wzmacnia pozycję osób na utrzymaniu innych**, np. dorosła młodzież na utrzymaniu rodziców, żony na utrzymaniu mężów, klienci organizacji dobroczynnych
6. **Daje więcej czasu na aktywności poza formalną pracą** – umożliwia lepsze łączenie pracy z rodziną i aktywnością społeczną
7. **Umożliwia zasadniczą zmianę funkcjonowania społeczeństwa**

Wybrane argumenty przeciw BDP

1. **Jego koszt finansowy będzie zbyt duży** – suma wypłat jest ogromna
2. **Spowoduje inflację i hiperinflację** – dodanie wszystkim takiej samej kwoty spowoduje tylko wzrost cen, a jej waloryzacja doprowadzi do hiperinflacji
3. **Zmniejszy podaż pracy** – obniży motywację do podejmowania pracy formalnej, szczególnie u osób o niskich kwalifikacjach
4. **Zmniejszy popyt na pracę** – poprzez wzrost siły przetargowej pracowników i zwiększone podatki
5. **Utrwali kulturę wielopokoleniowego pozostawania bez pracy**
6. **Nie jest lepszy niż to co mamy** – ochronę przed ubóstwem i zabezpieczenie socjalne zapewnia całkiem dobrze system państwa opiekuńczego
7. **Jest zbyt radykalny politycznie** – niemożliwy do przeprowadzenia ze względu na konieczne radykalne i rozległe zmiany prawne

Odpowiedź na argument kosztowy: na pewno mniej niż suma wypłat

Osoba	BDP (wypłaty z budżetu)	Dochód brutto (bez BDP)	Podatek do zapłacenia (stawka 50%)	BDP odjąć podatek od reszty dochodu	Dochód netto (z BDP)	Status osoby w systemie DP
1	1000	0	0	1000	1000	beneficjent netto
2	1000	100	50	950	1050	beneficjent netto
3	1000	500	250	750	1250	beneficjent netto
4	1000	1000	500	500	1500	beneficjent netto
5	1000	1500	750	250	1750	beneficjent netto
6	1000	2000	1000	0	2000	równowaga
7	1000	5000	2500	-1500	3500	płatnik netto
8	1000	10000	5000	-4000	6000	płatnik netto
9	1000	20000	10000	-9000	11000	płatnik netto
10	1000	30000	15000	-14000	16000	płatnik netto

Suma wypłat

Koszt dla budżetu

Koszt dla budżetu

- 35% sumy wypłat BDP
- 10% wpływów podatkowych
- 5% sumy dochodów

Od dyskusji o idei do planu: który model BDP wybrać?

- Rodzaje modeli BDP w dwóch kluczowych wymiarach
 - Sposób finansowania (podatek dochodowy, wiele innych propozycji)
 - Sposób wypłacania
- Model finansowania: podatek dochodowy od wszystkich dochodów rynkowych. Model wypłaty w dwóch wariantach
 1. **Wypłata netto różnicy między BDP a zapłaconym podatkiem od dochodów rynkowych** przez podatnika (model ujemnego podatku w ujęciu Jamesa Tobina), np. podatek od dochodu rynkowego = 1200, BDP = 1000, **wypłata = 0**. Bilans uprawnionego = -200, status: płatnik netto
 2. **Wypłata brutto całości BDP** każdemu uprawnionemu, np. podatek od dochodu rynkowego = 1200, BDP = 1000, **wypłata = 1000**. Bilans uprawnionego = -200, status: płatnik netto

Od dyskusji o idei do planu: BDP a istniejące państwo opiekuńcze

- Państwo opiekuńcze PLUS
 - **Regulacje rynku pracy:** prawa pracownicze, w tym płaca minimalna
 - **Zabezpieczenie społeczne dochodu** w razie niezdolności do pracy, niemożności jej znalezienia, konieczności opieki
 - **Usługi społeczne:** edukacja, opieka zdrowotna, usługi rynku pracy, usługi pomocy i integracji społecznej
 - PLUS: ulgi, subsydia, dopłaty, pomoc dla przedsiębiorstw prywatnych
- **Należy ustalić co zmieni w państwie opiekuńczym BDP**
 - Czy ma mu towarzyszyć dalsza deregulacja rynku pracy?
 - Które elementy zabezpieczenia społecznego będą zbędne?
 - Czy wprowadzenie BDP ma być związane z reformami w sferze usług społecznych?
 - Jakie subsydia, dopłaty i inne wydatki publiczne na gospodarkę będą wyeliminowane?

Od dyskusji o idei do planu: BDP a system danin publicznych

- System danin publicznych, czyli
 - Podatki od dochodów z pracy
 - Podatki od dochodów z kapitału
 - Podatki od konsumpcji
 - Podatki od własności...
 - Składki na ubezpieczenia społeczne
 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne...
- **Należy ustalić co BDP zmieni w systemie podatkowo-składkowym**
 - Czy wymaga zniesienia ulg i zwolnień podatkowych?
 - Czy wymaga wprowadzenia nowych podatków?
 - Czy wymaga podwyższenia podatków istniejących?
 - Czy wymaga zmian w składkach na ubezpieczenie społeczne, na ubezpieczenie zdrowotne?

Dwa wymiary wykonalności planu BDP: sprawczość i ograniczenia

- **Wymiar sprawczości**

- **Indywidualna** – konkretne wpływowe osoby i instytucje mogące działać w sferze politycznej na rzecz BDP
- **Rozproszona** – społeczeństwo, grupy społeczne, ruchy społeczne na rzecz BDP

- **Wymiar ograniczeń**

- **Prospektywne** – zmniejszające szanse, że polityka BDP zostanie wprowadzona w życie
- **Retrospektywne** – zwiększające ryzyko, że ustanowiona już polityka BDP będzie mało odporna na ataki i próby wycofania

Cztery rodzaje wykonalności politycznej

<i>Sprawczość</i>	<i>Ograniczenia</i>	
	<i>Prospektywne</i>	<i>Retrospektywne</i>
<i>Konkretna</i>	Wykonalność strategiczna	Wykonalność instytucjonalna
<i>Rozproszona</i>	Wykonalność psychologiczna	Wykonalność behawioralna

[J. De Wispealere, J. Noguera, *On the Political Feasibility of Universal Basic Income: An Analytic Framework*](#), w: R. Caputo (red.), *Basic Income Guarantee and Politics: International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee*, Palgrave 2012

Cztery rodzaje wykonalności planu Bezwarunkowego Dochodu Podstawowego

- **Wykonalność strategiczna** – zdolność do zaangażowania wpływowych aktorów politycznych na rzecz planu BDP
 - **Ideologiczna** – zgodność z ideologią polityczną wpływowych aktorów, czyli BDP a główne ideologie i idee polityczne
 - **Procesualna** – zdolność wpływowych aktorów do przeprowadzenia procesu od idei BDP do jej wdrożenia w życie
- **Wykonalność instytucjonalna lub administracyjna** – zdolność do obsługi procesu implementacji oraz wprowadzonego już w życie systemu BDP
- **Wykonalność behawioralna** – zgodność efektów wprowadzenia BDP z oczekiwaniami ludzi w zakresie rynku pracy, dochodów, relacji społecznych
- **Wykonalność psychologiczna** – zdolność do przekonania opinii publicznej, aby uznała BDP za pożądane rozwiązanie

Wstępna wielowymiarowa ocena wykonalności planu BDP w Polsce

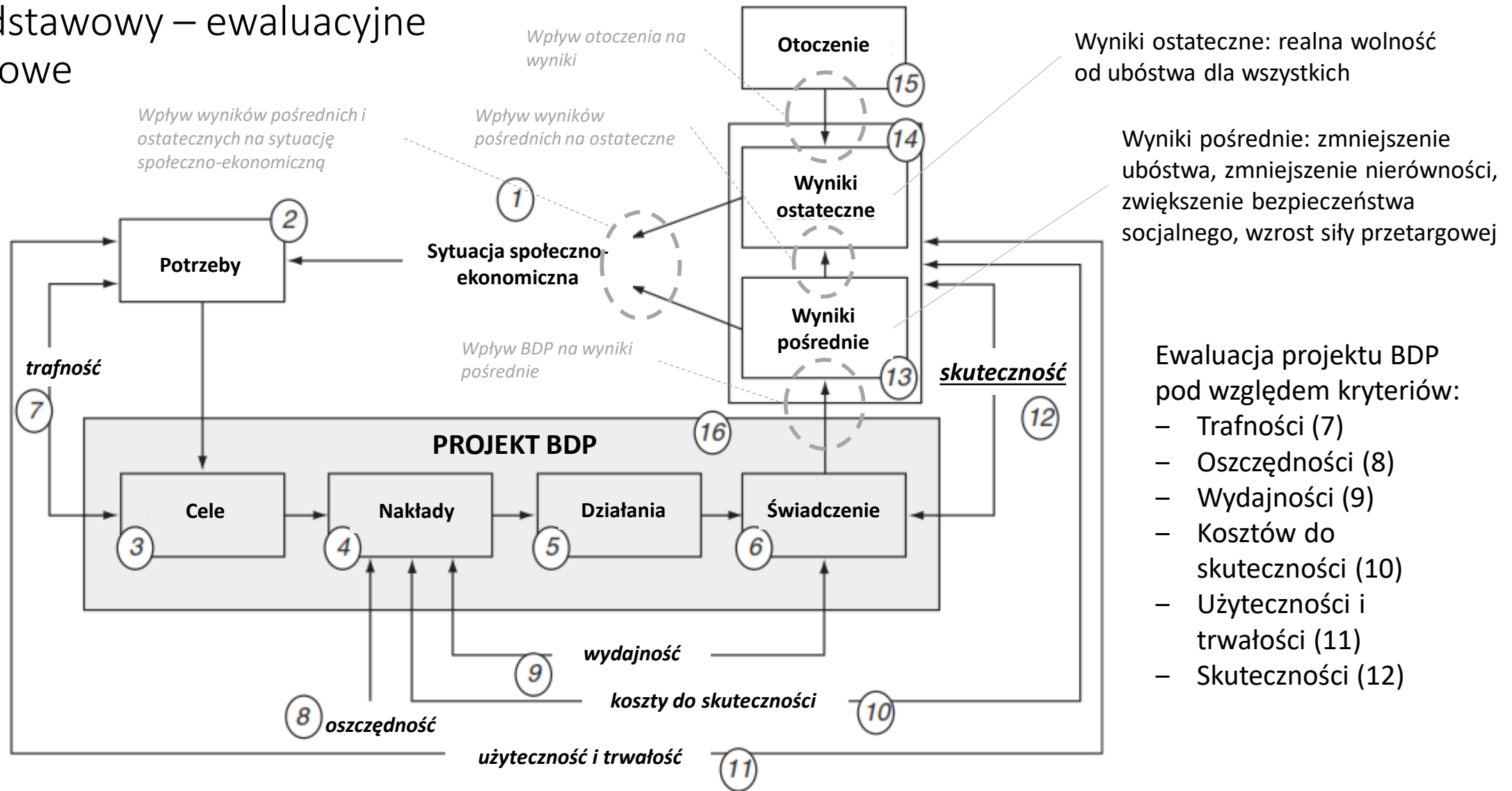
- **Konkretyzacja modelu BDP** – bardzo wczesny etap, różne propozycje, głównie dyskusja ogólna, w innych krajach bardziej zaawansowana (np. mikrosymulacje wpływu redystrybucyjnego dla różnych modeli BDP)
- **Zainteresowanie wpływowych aktorów sceny politycznej** – zgodność BDP z ideologią polityczną PiS (prorodzinna chadecja) czy PO (liberalny konserwatyzm) jest niewielka, głównie ograniczony potencjał 500+ w tym zakresie
- **Popularność idei w społeczeństwie** – w sondażach porównawczych dość wysoka: 60% za wprowadzeniem BDP, najwyższy odsetek w badanych krajach ([IPSOS](#))
- **Oczekiwania społeczne dotyczące wprowadzenia BDP** – nadzieje i obawy
 - **Nadzieje**, że pomoże zmniejszyć ubóstwo – 61%, pozwoli na więcej czasu z rodziną – 67% i w lokalnej społeczności – 52% ([badania IPSOS](#))
 - **Obawy**, że uzależni utrzymanie od dochodu od państwa – 61%, zniechęcać będzie do pracy - 55%, że wymagać będzie za dużych podatków – 48% ([badania IPSOS](#))

Literatura

- [K. Widerquist, *The Cost of Basic Income: Back-of-the-Envelope Calculations*, working paper, 2017](#)
- [J. De Wispealere, J. Noguera, *On the Political Feasibility of Universal Basic Income: An Analytic Framework*](#), w: R. Caputo (red.), *Basic Income Guarantee and Politics: International Experiences and Perspectives on the Viability of Income Guarantee*, Palgrave 2012
- M. Torry, *The Feasibility of Citizen's Income*, Palgrave, 2016, [abstrakt](#)
- [*Public Perspectives: Universal Basic Income*, Ipsos 2017](#)
- R. Pereira (red.), *Financing Basic Income: Addressing the Cost Objection*, Palgrave, 2017

Dodatek: myślenie o BDP jak o projekcie w ujęciu ewaluacyjnym

Sprawność projektu Bezwarunkowy Dochód Podstawowy – ewaluacyjne ramy pojęciowe

Na podstawie ogólnego schematu: C. Pollitt, G. Bouckaert, *Public Management Reform: A Comparative Analysis – New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State*, 2013, s. 16.